

ZÁKLADNÍ MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE

Nyní se zaměříme podrobněji na jednotlivé základní makroekonomické ukazatele – **PRODUKT, INFLACI, NEZAMĚSTNANOST** a **PLATEBNÍ BILANCI**. (**OBRÁZEK** továrna, prasátko s penězi, graf směrem dolů + a znak eura nebo dolaru)

PRODUKT

Ukazatel **Produkt** či **důchod** vypovídá o **výkonnosti ekonomiky** a slouží k porovnání v čase i mezi ekonomikami.

Nejčastěji používaným číselným vyjádřením této veličiny je ukazatel **Hrubý domácí produkt HDP**. Hrubý domácí produkt je **hodnota veškerých finálních statků a služeb vyprodukovaných v dané ekonomice za určité období, vyjádřená v peněžních jednotkách**.

Důležité je, aby se do HDP započítávaly skutečně **pouze finální statky**. Při výpočtu je nutné zabránit dvojímu započítání některých produktů, které jsou dále použity pro výrobu.

Jak už bylo řečeno, je hodnota produkce v ukazateli vyjádřena v peněžních jednotkách – to je nutné k zohlednění rozdílných hodnot (respektive rozdílné náročnosti na výrobní faktory) stovek a tisíců nejrůznějších statků a služeb, které jsou v dané ekonomice vyráběny a podílí se na jejím HDP. Vznikají tím ale i komplikace – za prvé, které ceny jsou ty správné? Hodnotu můžeme vyjádřit **v tržních cenách** – to znamená včetně nepřímých daní, nebo **v cenách výrobních** – bez nepřímých daní a dotací. Za druhé, **ceny** statků a služeb **se v čase mění**. To ztěžuje srovnání hodnot HDP v čase a vede ke vzniku dvou druhů ukazatelů – **reálného** a **nominálního**.

Nominální HDP je vyjádřen **v běžných cenách** – neboli v cenách toho roku, ke kterému se ukazatel vztahuje. Vývoj časové řady, sestavené z těchto ukazatelů pak odráží jak skutečné změny v množství vyprodukovaných statků a služeb, tak i změny v jejich cenách.

Reálný HDP zachycuje **pouze změny objemu produkce**. Tento ukazatel je totiž vyjádřen **ve stálých cenách** neboli v cenách zvoleného základního roku, které jsou pak použity i v letech následujících a tím je vliv měnících se cen zcela eliminován.

Samotný **výpočet** HDP se provádí **třemi metodami**, které na sebe logicky navazují a měly by vést ke stejnému výsledku – jedná se o metodu **výrobní, výdajovou a důchodovou**.

Výrobní metoda spočívá v postupném načítání **přidaných hodnot** na jednotlivých stupních výroby. Jde o to sečíst to, co bylo skutečně v daném období vyprodukováno, nic nevynechat a zároveň nic nezapočítat dvakrát. Představme si například výrobu mléčného koktejlu – máme zde takzvané **meziprodukty** – mléko a jahody a pak **finální výrobek** – zmíněný koktejl.

Od hodnoty koktejlu musíme hodnotu mléka a jahod odečíst - tím získáme právě onu **přidanou hodnotu** – to co vzniklo na této fázi výroby (mléko a jahody vznikly v předešlých fázích a byly započítány tam). Právě **součtem přidaných hodnot** se spolehlivě vyhneme dvojímu započítání některého meziproduktu a tím i zkreslení hodnoty HDP. (**OBRÁZEK** továrna)

Výdajová metoda navazuje na výrobní – náš mléčný koktejl je prodán a stává se tak výdajem některého z nám už známých ekonomických subjektů: domácnosti, firmy, vlády nebo

zahraničí. Právě součtem výdajů na finální statky získáme HDP výdajovou metodou. Dostáváme se tak ke známému vztahu: **(OBRÁZEK nákupní košík)**

$$HDP = C + I + G + NX$$

Důchodová metoda pak vychází z faktu, že výdaj jednoho subjektu se vždy stává důchodem jiného subjektu. Koupím-li si například onen koktejl, pak se můj výdaj stává částečně mzdou těch, kteří pracovali na jeho výrobě, ziskem cukrárny, mlékárny a jahodové farmy, rentou majitele pozemků, úrokem banky za poskytnutí půjčky a tak dále. Roli hraje také opotřebení kapitálu při výrobě a samozřejmě nepřímé daně a dotace. Právě součet těchto položek nám dává HDP důchodovou metodou (ukazatel v tržních cenách): **(OBRÁZEK peníze)**

- . mzdy,
- . renty,
- . úroky
- . zisky
- . znehodnocení kapitálu
- . nepřímé daně zmenšené o dotace.

Hrubý a čistý ukazatel se pak liší právě tím, jestli je anebo není započítáno znehodnocení kapitálu neboli amortizace.

Kromě samotné hodnoty HDP je velmi důležité také tempo jeho růstu – to nám říká, jestli se naší ekonomice daří anebo ne. Rostoucí HDP je dobré znamení jak pro mou domácnost, tak pro mé podnikání. Růst HDP je zároveň velmi pravděpodobně spojen s poklesem nezaměstnanosti, což je další pozitivum. Klesající HDP může znamenat snížení mé životní úrovně vlivem klesajících výdělků, ohrožení pro mé podnikání, protože domácnosti i firmy snižují své výdaje a klesá jejich poptávka. Dobrá zpráva to není ani pro veřejné finance – klesající HDP znamená pokles příjmů z daní a zároveň růst výdajů na sociální dávky eventuelně na opatření k oživení ekonomiky.

Tempo růstu HDP se vypočítá následovně:

$$gHDP = \frac{HDP_t - HDP_{t-1}}{HDP_{t-1}} * 100$$

Tímto výpočtem získáme míru růstu HDP v procentech. Označení t a t-1 znamená pořadí hodnoty HDP v čase. Hodnota označená t se týká současného období, hodnota t-1 předchozího období, bez ohledu na to, zda se jedná o měsíce, čtvrtletí či roky. **(OBRÁZEK továrny, obchody, peníze.....)**

INFLACE

Inflaci rozumíme růst všeobecné cenové hladiny. Pokud tedy zdraží pouze jeden druh zboží, nebo výrobky pouze jednoho odvětví, pak se o inflaci nejedná.

Ke zjištění úrovně cen v ekonomice a jejich změn se používají **cenové indexy**. Nejčastěji je dělíme podle položek, které obsahují:

Index spotřebitelských cen (Consumer Price Index – CPI) je založen na **spotřebitelském koší** neboli výběru statků a služeb, které spotřebovává průměrná domácnost. Cena jednotlivých položek je pak sledována každý měsíc a na základě jejich změn a vah jednotlivých položek koše je pak zkonstruován index. Ceny jsou započítávány včetně nepřímých daní (např. DPH) - změna všeobecné cenové hladiny tedy může být způsobena také změnou daňového systému.

Index cen výrobců (Producer Price Index – PPI), je založen na podobném principu jako CPI, koš má však odlišné složení. PPI je pak zjišťován **za jednotlivá odvětví či obory**, například index cen zemědělských výrobců, průmyslových výrobců, nebo stavebnictví.

Změny PPI jsou zpravidla následovány změnami CPI, neboť změny výrobních cen časem dopadají právě na spotřebitele.

Deflátor HDP je založen na **zcela jiném principu** než předchozí dva – částečně jsme na tuto problematiku už narazili u HDP, kde jsme rozeznávali nominální a reálný ukazatel. Hodnoty těchto dvou ukazatelů jsou tím odlišnější, čím vyšší je míra inflace, a právě na jejich odlišnosti je založen princip deflátoru HDP.

Hodnotu deflátoru získáme tak, že **nominální HDP dělíme reálným HDP** a následně tento podíl násobíme stem. Neexistuje tedy žádný fixní koš statků a služeb – zahrnutý jsou všechny statky a služby vyprodukované v dané ekonomice. **Výhodou** je právě jeho **široký záběr**, zároveň **rychleji odráží změny** v ekonomice, **nevýhodou** pak je to, že **neodráží změny cen importovaného zboží**, protože to není součástí HDP. (**OBRÁZEK** nákupní košík, mince bankovky...)

K měření inflace pak slouží **výpočet míry inflace** právě z některého z cenových indexů – např. CPI:

$$\pi = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} * 100$$

Nejčastěji se používá meziroční míra inflace, kdy se k výpočtu používají indexy například za duben tohoto roku a roku předchozího. Můžeme se ale setkat i s mírou měsíční a pro některé výpočty v oblasti investic se pak používá míra průměrná např za kalendářní rok.

Druhy inflace rozeznáváme různé -např. **podle intenzity**, měřené právě mírou inflace.

Mírná inflace, je taková, kdy roční míra inflace dosahuje jednociferných hodnot. Vyskytuje se i v dobře fungujících ekonomikách – za ideální se považuje meziroční míra inflace okolo 2 %.

Pádivá inflace – míra inflace dosahuje dvou až trojčiferných hodnot. Vyšší míra inflace vede k menší míře tvorby úspor – z hlediska zachování hodnoty je lepší držet bohatství například ve zlatě, či starožitnostech. Běžná je také indexace smluv – dlouhodobější smlouvy obsahují inflační dodatky, které chrání například dodavatele, či zaměstnance před negativními vlivy inflace.

Hyperinflace – míra inflace dosahuje stovek i tisíců procent. Peníze přestávají plnit svoji funkci prostředníka směny a uchovatele hodnoty. Lidé přestávají přijímat domácí měnu, přechází na zahraniční měny, nebo na směnný obchod. Není prakticky možné uzavírat jakékoli kontrakty v domácí měně. Jedná se o extrémní situaci, která bývá zpravidla doprovázena i politickými problémy.

Deflací rozumíme opak inflace v tom smyslu, že cenová hladina klesá. Míra inflace pak dosahuje záporných hodnot.

Tato situace je sice výhodná pro spotřebitele a střadatele, globálně je však pro ekonomiku velmi nežádoucí.

Dezinflací pak rozumíme situaci, kdy cenová hladina roste, ale pomalejším tempem než dříve. Míra inflace je kladná, ale její hodnota klesá. (**OBRÁZEK** prasátko, mince bankovky...)

Podle příčiny pak rozlišujeme podle toho, zda prvotní impuls ke vzniku inflace přišel ze strany poptávky, či nabídky. Zvláštní kapitolou je pak setrvačná inflace.

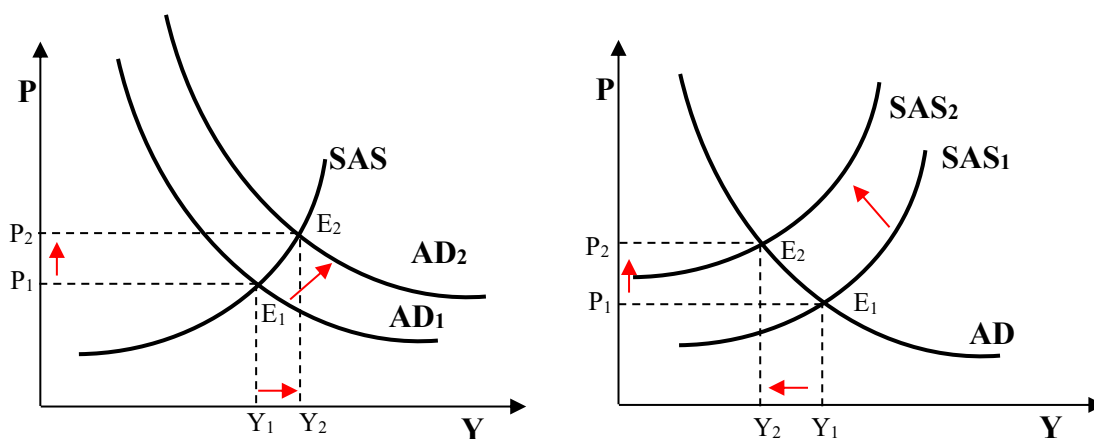
Poptávková inflace neboli inflace tažená poptávkou je způsobená **pozitivním poptávkovým šokem**. Zdrojem tohoto šoku může být cokoli co vede k růstu agregátní poptávky – k posunu její křivky směrem doprava. Pozitivní poptávkový šok je, kromě růstu cenové hladiny, spojen také s růstem produktu a tím pádem i s poklesem nezaměstnanosti v ekonomice.

Nabídková inflace neboli inflace tlačaná náklady je důsledkem **negativního nabídkového šoku** – typicky se jedná o růst cen vstupů. Důsledkem je pak pokles agregátní nabídky (krátkodobé), který se projeví posunem křivky SAS směrem doleva nahoru.

Firmy částečně omezí výrobu a částečně promítnou rostoucí náklady do cen své produkce.

Nabídková inflace je tím horší, že je spojena i s poklesem produktu a růstem nezaměstnanosti. Ekonomika tedy musí bojovat současně se dvěma problémy – inflací i nezaměstnaností, přičemž prakticky není možné účinně a rychle eliminovat oba problémy současně – Viz Phillipsova křivka.

Oba typy inflace ukazuje následující obrázek:

Inflace vyšší než zmíněná 2 % není rozhodně pro ekonomiku dobrou zprávou. **Dopady inflace** na ekonomiku jsou totiž **veskrze negativní**. **Klesá reálná hodnota** veškerých **důchodů**, ale i **úspor**. Pokles reálné hodnoty rozumíme pokles kupní síly – nominálně (číselně) mám tedy stále stejně peněz, ale koupím si za ně méně statků a služeb než dříve. Za takové situace je **obtížné** jakékoli **plánování**, ať už se jedná o výdaje domácnosti nebo například investiční plán mé firmy. V ekonomice s vysokou inflací **ztrácí lidé jistotu a důvěru** – v extrémní situaci mohou úplně opustit domácí měnu a přejít na měny cizí, či na směnný obchod. (**OBRÁZEK** grafy + peníze, mince bankovky, pokladničky.....)

NEZAMĚŠTNANOST

Nezaměstnanost je z makroekonomických ukazatelů pro běžné občany je asi tou nejznámější, nejsrozumitelnější a také nejsledovanější, protože se jich nejvíce dotýká.

Nejprve si musíme rozdělit populaci na **ekonomicky aktivní**, to znamená lidi v produktivním věku, schopní pracovat, a **ekonomicky neaktivní**, od kterých se práce neočekává, nebo alespoň ne na plný úvazek - např. děti, studenti, důchodci a podobně.

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo dále dělíme na **zaměstnané** a **nezaměstnané**. Za **nezaměstnaného** tedy považujeme člověka, který je v produktivním věku, není zaměstnaný ani samostatně výdělečně činný, aktivně hledá práci a je schopen do ní nastoupit do dvou týdnů.

K **číselnému vyjádření** nezaměstnanosti se nejčastěji používá **míra nezaměstnanosti** (v %):

$$u = \frac{U}{L + U} * 100$$

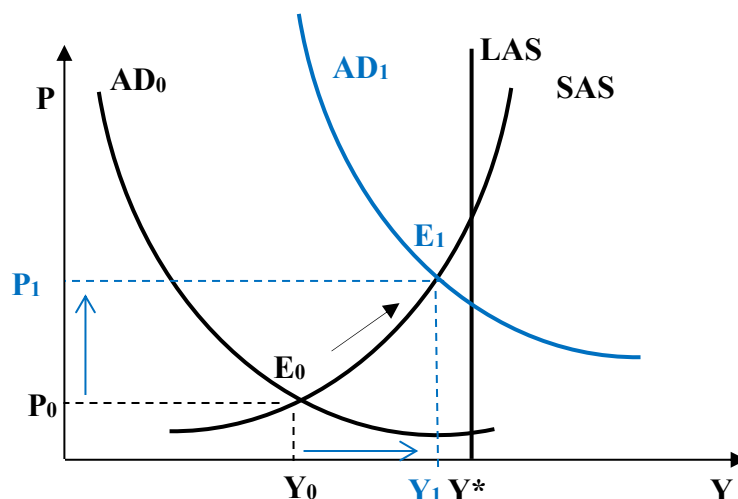
V tomto vzorci u představuje **míru nezaměstnanosti** v procentech. U je **počet nezaměstnaných** a L **počet zaměstnaných**. Tvar $U + L$ tvoří dohromady ekonomicky aktivní část populace, dělí se na zaměstnané a nezaměstnané. (**OBRÁZEK** dělník v montérkách nebo tak...)

Podle příčin rozeznáváme nezaměstnanost **frikční, strukturální a cyklickou**. S tím souvisí pojem **přirozená míra nezaměstnanosti** a ta je zase těsně spjata s **potenciálním produktem**. Je-li ekonomika na svém potenciálu, není míra nezaměstnanosti nulová, jak by se mohlo zdát. Stále existuje frikční nezaměstnanost – nezaměstnanost, která vyplývá ze samé podstaty ekonomiky jako dynamického organismu. Ostatní typy nezaměstnanosti – zejména ta cyklická, jsou pak spojeny se situací, kdy je ekonomika pod svým potenciálem a nezaměstnanost tím pádem nad svou přirozenou úroveň. Přirozená úroveň nezaměstnanosti je odhadována na **3 – 5%**.

Proč je pro mě ukazatel nezaměstnanosti důležitý? Na základě aktuálních údajů budu vědět, jakou mám **šanci najít pracovní místo**, nebo jestli je na trhu **dostatek pracovní síly** pro mé podnikání. (**OBRÁZEK nezaměstnaný člověk** – představuji si ho shrbeného s čepicí v ruce, pokud mám moc šílené představy lze nahradit člověkem sledujícím grafy nebo jen těmi grafy 😊)

Všechny tři výše zmíněné veličiny můžeme současně zobrazit **v modelu AS-AD**. Ukažme si to na jednoduchém **příkladu růstu agregátní poptávky v krátkém období**, například vlivem zvýšení sociálních dávek.

Graficky se takové zvýšení projeví posunem křivky AD směrem doprava a dojde k ustanovení nové krátkodobé rovnováhy na úrovni E_1 . Na svislé ose pak vidíme, že následkem je **růst cenové hladiny**, a co jiného je růst cenové hladiny než právě výše zmíněná **inflace**? Na horizontální ose pak vidíme **růst produktu** a podle Okunova zákona má růst produktu za následek **pokles nezaměstnanosti**. V jednom modelu tak můžeme jednoduše odvodit dopady určité změny v ekonomice hned na tři nejdůležitější makroekonomické veličiny.

PLATEBNÍ BILANCE

Dosud jsme se zabývali tím, co se děje uvnitř ekonomiky. Žádná ekonomika však neexistuje ve vakuu – všechny jsou do určité míry propojeny obchodními a majetkovými vztahy a právě statistické zachycení pohybů zboží, služeb a kapitálu přes hranice států je úkolem platební bilance.

Jedná se tedy o **systematický zápis veškerých ekonomických transakcí mezi rezidenty a nerezidenty sledované země za určité časové období**. Za **rezidenta** pak považujeme takový ekonomický subjekt, který má hlavní centrum zájmu ve sledované ekonomice.

Slovo bilance není v názvu tohoto ukazatele náhodou – stejným slovem někdy nazýváme účetní rozvahu, a právě té je princip platební bilance v mnohém podobný. Účetní bilance má svá aktiva a pasiva, platební bilance má své **kreditní a debetní položky**. **Kreditními položkami** nazýváme takové přeshraniční transakce, které vedou **k toku peněz do dané ekonomiky** – typicky se jedná o export zboží a služeb a import kapitálu. **Debetními položkami** pak rozumíme ty transakce, které vedou **k toku peněz z dané ekonomiky ven** – zejména import zboží a služeb a export kapitálu.

Převažují-li kreditní položky hovoříme o **přebytku**, v případě převahy debetních položek je platební bilance ve **schodku**. Jak je tedy možné, že je bilance účetně vyrovnána?

Vyrovnávacím mechanismem účetní bilance je hospodářský výsledek převáděný z výsledovky. Zde je vyrovnávacím mechanismem **změna devizových rezerv**. Je-li platební bilance například v deficitu, pak dojde ke snížení devizových rezerv dané země a bilance se vyrovná. Ke snížení devizových rezerv dojde proto, že daná ekonomika v cizí měně více platí, než jí ze zahraničí dostává. V opačném případě by se devizové rezervy zvyšovaly.

Dlouhodobě pak bilanci vyrovnává **měnový mechanismus** (oslabení domácí měny, které posílí export a sníží import), **důchodový mechanismus** (převaha dovozu negativně ovlivňuje produkt a tím i zaměstnanost – nezaměstnaní začínají šetřit, a to mimo jiné i na dovezeném zboží) a **mechanismus cenový** (domácí firmy musí zlevňovat, aby lépe konkurovali zahraničnímu zboží).

Co se týče zobrazení platební bilance nebo salda v některém z modelů, v základní úrovni makroekonomie takový model nemáme. Na pokročilejší úrovni se pak setkáme s modelem IS-LM-BP, kde právě křivka BP (**B**alance of **P**ayment) saldo platební bilance zobrazuje.

Proč je pro mě platební bilance důležitá? Pokud v ekonomice **převládají peněžní toky směrem ven**, znamená to, že **investujeme v zahraničí** a **utrácíme za zahraniční produkci**, jinými slovy vlastně živíme zahraniční zaměstnance, vytváříme pro ně pracovní místa a podílíme se na ziscích zahraničních firem. Ale co naše ekonomika? Z tohoto důvodu se každá ekonomika snaží, aby **převládaly finanční toky směrem do ekonomiky** – aby jednoduše řečeno zahraniční zákazníci a investoři podporovali naši ekonomiku, náš **produkt** a naši **zaměstnanost** a ne naopak.

Kromě toho má saldo platební bilance (přebytek či schodek) přímý vliv na vývoj měnového kursu a ten je rovněž velmi důležitou veličinou pro hodnotu mých výtěžků v zahraničí, pro mezinárodní obchody a investice mé firmy, nebo prostě jen tehdy jedu-li na zahraniční dovolenou a nechci ji strávit jen pod přivezeným slunečníkem a ve společnosti paštiky z domova ☺ . **(OBRÁZEK kamiony jedoucí z republiky a do republiky, nebo jen jedoucí různými směry eventuelně můžeme přidat dovolenkáře pod slunečníkem ☺)**

PRODUKT

INFLACE

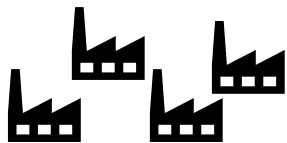
NEZAMĚŠTNANOST

**PLATEBNÍ
BILANCE**

- VÝSTUP EKONOMIKY
- HDP
- METODA
 - PRODUKČNÍ
 - VÝDAJOVÁ
 - DŮCHODOVÁ
- NOMINÁLNÍ
- REÁLNÝ
- POTENCIÁLNÍ
- RŮST PRODUKTU

- CENOVÁ HLADINA
- MÍRA INFLACE
- PODLE INTENZITY
 - MÍRNÁ
 - PÁDIVÁ
 - HYPERINFLACE
- DEFLACE
- DEZINFLACE
- PODLE PŘÍČINY
 - POPTÁVKOVÁ
 - NABÍDKOVÁ

- EKONOMICKY AKTIVNÍ
- NEZAMĚŠTNANÍ
- NEZAMĚŠTNANOST
 - FRIKČNÍ
 - STRUKTURÁLNÍ
 - CYKLICKÁ
- DOBROVOLNÁ
- NEDOBROVOLNÁ
- OKUNŮV ZÁKON

- PŘESHRAŇIČÍ TRANSAKCE
- KREDITNÍ POLOŽKA
- DEBETNÍ POLOŽKA
- SALDO
 - PŘEBYTEK
 - SCHODEK
- DEVIZOVÉ REZERVY
- MĚNOVÝ KURS

MAKROEKONOMIE V

